

Göç Nedeniyle Oluşan Temel Eğitim Sorunları

Özlem Yüksek TELSAÇ

Öğretmen.Van Milli Eğitim Müdürlüğü
ozlem.yukse@gmail.com
https://orcid.org/0000-0002-1063-8919

Makale Başvuru Tarihi: 26.04.2022

Makale Kabul Tarihi : 31.05.2022

Makale Türü : Araştırma Makalesi

Cüneyt TELSAÇ

Doktorant.Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
cuneyttelsac@gmail.com
https://orcid.org/0000-0002-4133-4846

ÖZET

Çağımızın en büyük insan hareketlerini oluşturan göç, her anlamda toplum yaşantısını derinden etkileyen ve büyük değişimlere sebep olan bir yapıya sahiptir. İnsanlar gönüllü bir şekilde kendi hür iradeleriyle göç etse dahi, bazı uyum sıkıntıları ve toplumsal farklılıklarla yüzleşmek zorunda kalabilmektedir. Bu durum; zorunlu şekilde göç eden sığınmacı ve mülteciler için son derece sıkıntılı sonuçlar doğurabilmektedir. Ortaya çıkan zorluklar özellikle göç eden çocuklar açısından daha da dramatik olabilmektedir. Karşılaştıkları bu yeni güçlüklerle baş edebilmeleri açısından; özellikle başka ülkelerden gelen çocukların gittikleri hedef ülkenin konuşma dilini ve kültürünü en kısa zamanda öğrenmeleri sorunların üstesinden gelebilmeleri açısından büyük önem arz etmektedir. Bu aşamada göçmen/mülteci/sığınmacı çocukların eğitim sistemine dâhil edilmesi ve uygulanacak rehberlik hizmetleri belirleyici rol almaktadır.

Anahtar Kelimeler:

Eğitim,
Adaptasyon,
Göç,
Öğrenci,
Konuşma Dili.

Bu çalışmada gözlem ve literatür taraması yöntemleri kullanılarak; göç eden ailelerin eğitime ilişkin karşılaştıkları zorluklar ve bilhassa yabancı çocuklar açısından ortaya çıkan sorunlar ele alınmakta ve çözüme ilişkin bazı önerilerde bulunmaktadır.

Basic Education Problems Caused by Migration

ABSTRACT

Migration, which constitutes the greatest human movement of our age, has a structure that deeply affects social life in every sense and causes great changes. Even if people migrate voluntarily of their own free will, they may have to face some adaptation problems and social differences. This situation; it can cause extremely distressing results for asylum seekers and refugees who migrate forcibly. The difficulties that arise can be even more dramatic, especially for migrant children. In order to cope with these new challenges they face; it is of great importance that especially children from other countries learn the spoken language and culture of the place they go as soon as possible in order to overcome the problems. At this stage, the inclusion of immigrant/refugee/asylum seeker children in the education system and the guidance services to be implemented play a decisive role.

Keywords:

Education,
Adaptation,
Migration,
Student,
Colloquial Language

In this study, using observation and literature review methods; the difficulties faced by immigrant families regarding education and especially the problems that arise in terms of foreign children are discussed and some suggestions are made for solutions.

*Bu çalışma 23-24 Nisan 2022 tarihleri arasında 2. Uluslararası Güvenlik, Ekonomik, Sosyal, Siyasal ve Kültürel Boyutlarıyla "Küresel Göç Olgusu", Ankara sempozyumunda yayınlanan "Main Educational Problems Regarding The Children Of Migrant Families" başlıklı bildirisinin genişletilmiş halidir.

1.GİRİŞ

Göç, birçok unsurun sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Sosyolojik, ekonomik, siyasal, çevresel olmak üzere çok sayıda nedene bağlı olarak gerçekleşebilmektedir. Göçün yarattığı etkileri bir sonuç şeklinde değerlendirmek mümkündür fakat göçün bizzat kendisinin de sosyolojik, demografik, ekonomik ve siyasal değişimlere sebep olabilecek kadar büyük etken olduğu düşünüldüğünde bu rolüyle gerçek bir sebebi temsil ettiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır. Farklı coğrafyalarda gelişen göç unsurlarının benzerlik gösterebileceği gibi tamamen farklı ve o bölgeye has sebeplerden dolayı da ortaya çıkabilmektedir (Yılmaz ve Telsaç, 2022a). Göç, birçok nedene bağlı olarak ülke sınırları içinde veya ülke sınırları dışında gerçekleşebileceği gibi, tekil veya kitlesel, gönüllü veya zorunlu şekilde de gelişebilmektedir. Gönüllü olarak göç eden kişi/kişiler için göçmen tanımı yapılırken, kendi arzusu dışında bulunduğu coğrafyayı terk etmek zorunda kalan kişi/kişiler için mülteci, şartlı mülteci, sığınmacı veya geçici koruma altındaki göç eden tanımları yapılmaktadır. Bu konudaki temel ayırım göç faaliyetinin gönüllü yapıp yapılmadığı üzerine değerlendirilmektedir. Kavramlar açısından birbirlerinin yerine kullanılmaları sıklıkla karşılaşılan bir durum olmasına karşın bazı istenmeyen sonuçlar doğurabilmektedir. Zira göçmen ifadesinin mülteci veya sığınmacılar için de kullanılıyor olması; mülteci/sığınmacı açısından ihtiyaç duyulan acil desteğin ve ilginin azalmasına sebep olabilmektedir (Telsaç ve Telsaç, 2022a:427-428).

Eğitim şüphe yok ki bir toplumun geleceğini en çok etkileyen unsurların başını çekmektedir. Kalkınmanın en büyük ayağı insan sermayesidir. İnsan sermayesinin niteliği ise büyük ölçüde ülkedeki eğitim kalitesiyle ilgilidir. Toplumsal kalkınma açısından belirtilen tüm yenilik ve gelişmeler çoğunlukla insan unsuruna bağlıdır. Bu minvalde eğitim kalitesindeki gelişim ve kazanımlar ancak bilinçli yurttaşlar tarafından korunabilir ve sürdürülebilir. Eğitimin yadsınmaz gerekliliği toplumsal kalkınma ve geleceği bakımından da hayati sonuçlar üretmektedir.

Okul çağında yer alan çocukların çalışmasını önlemek için eğitim imkânlarından yararlanmayı engelleyen nedenlerin ortadan kaldırılarak eğitim sürecinde kalmaları ve mesleki eğitime talep artırıcı bir eğitim sistemi oluşturularak çocukların uzun dönemde çalışma hayatından tamamen uzaklaştırılmaları önemli hedefler arasında yer almaktadır. Göç eden aile çocuklarının, kırsal alanlarda yaşayan kız çocuklarının, engellilerin ve düşük gelirli ailelerin çocuklarının eğitim ihtiyaçlarının karşılanması sağlanarak bu kesimlerin eğitime erişimleri teşvik edilmelidir. Kentsel eğitim açısından; tüm okullarda su, hijyen, elektrik, internet gibi temel hizmetlere erişim konularının ciddiyetle takip edilmesi, dezavantajlı grupların eğitime erişiminin önündeki engellerin azaltılması, ulaşım sorunlarının ortadan kaldırılması ve çocuk dostu okullar oluşturulması alınması gereken önemli politikalarlardır. Geçmişe kıyasla Türkiye eğitim açısından küresel ölçekte iyi gelişim sağlayan ülkeler arasında yer almaktadır. Fakat yapılacak çok şey vardır. Dezavantajlı kesimlerin eğitime dâhil edilmesi, nitel gelişim ve özellikle kentsel işgücü piyasasının taleplerine uygun eğitilmiş işgücü oluşturulmalıdır. Öğretmen ve eğitimcilerin temel pedagojik yeteneklerinin geliştirilmesi, alandaki yeniliklerin takip edilmesi ve aynı zamanda psikolojik ve sosyal konularda eğitim verme yeterliliğine ulaştırılması eğitimde devamlılığının temel hedefleri arasında yer almaktadır (Strateji, 2019: 63,108).

Göç eden ailelerin hedef ülkeye ulaşmalarına binaen sadece ilk dönemlerde değil izleyen süreç içerisinde de eğitime devamlı ve etkili erişimlerinin bulunmaması büyük sorunlara kapı aralamaktadır. Eğitime etkili erişim eksikliği toplumsal bir tehdit oluşturmanın dışında çocukların kişisel gelişimleri ve buldukları yere uyum olasılıkları açısından da olumsuz bir tablo oluşturmaktadır (EASO Sığınma Raporu 2021: 29). Temelde bu sorun karşısında alınabilecek tedbirler, mevcut sorunlar doğrultusunda ele alınarak toplumsal fayda ve bilinç yaratmak maksadıyla çalışmanın ana omurgası oluşturulmuştur.

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

İnsanoğlunun ilk çağlardan itibaren karşılaştığı zorluklar karşısında başvurduğu bir yöntem olan göç; pek çok sebepten toplumların kaderine etki edecek kadar büyük sonuçlar doğurmuştur. Göçün tanımına ilişkin çeşitli görüşler olmakla beraber Göç: İnsanların yaşadığı coğrafyayı terk ederek başka bir yere gitmesi/yerleşmesi şeklinde değerlendirilmektedir. İnsanların buldukları yerden başka bir yere gitmek istemelerinin altında yatan birçok sebep bulunmakla beraber, temel sebepler; ekonomik, sosyal, politik veya çevresel olabilmektedir

(Raleigh, 2011: 82; Black vd., 2011: 4). Ayrıca göç sadece fiziksel bir hareketlilik yaratmanın yansıması; ekonomik, sosyal ve psikolojik değişimleri de gittiği yere götüren çok yönlü bir yapılanma ve farklılaşma sürecidir (Atmaca, 2020: 65).

Göç kavramı kendi içerisinde de bazı tanımlamalara tabi tutulmaktadır. Buna ilişkin en temel ayırım iç göç ve dış göç şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Buna göre iç göç; ülke sınırları içerisinde gerçekleştirilen, dış göç ise; ülke sınırların aşılmasıyla oluşmaktadır. Aynı zamanda bu göç türüne uluslararası göçte denilmektedir. İnsanların devamlı veya belli bir süre yaşamak için, bir ülkenin siyasi sınırlarını aşarak, bir diğer ülkeye geçmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Bu tanımlara ek olarak belirgin farklılık yaratan bir diğer kavramsal ayırım ise düzenli ve düzensiz göç şeklinde yapılmaktadır. Düzenli göç; insanların menşe ülkeleri dışındaki herhangi bir ülkede, kendi ülkelerinin, topraklarından transit geçiş yaptıkları ülkenin ve gittikleri hedef ülkenin yasal uygulamaları çerçevesinde kısa süreli veya uzun süreli konaklaması şeklinde tanımlanmaktadır. Düzensiz göç ise; herhangi bir ülkeye yasadışı olarak giriş yapmak, bir ülkede yasadışı şekilde kalmak veya yasal yollarla giriş yapılmasına karşın yasal süresi dolmasına rağmen ülkeyi terk etmemek şeklinde ifade edilmektedir (Yılmaz ve Telsaç, 2021a: 37-38).

İçinde bulunduğumuz yüzyıl insanların her alanda taleplerinin ve beklentilerinin arttığı ve karşılık aradığı bir dönemdir. Gelişen ve küreselleşen dünyada insanlar daha kaliteli ve nitelikli bir eğitim hizmeti arayışına girmiştir. Seçeneklerin çoğalması ve taleplerin çeşitliliği üniversiteleri ve diğer eğitim kurumlarını hizmet kalitesi bakımından daha dikkatli olmaya zorlamıştır. Günümüzde eğitim, bireylerin erken çocukluk döneminden itibaren başlayan ve yaşam boyu devam eden bir olgu olarak görülmektedir.

Sosyal devlet ve sürdürülebilirlik boyutları açısından eğitime eşit erişim koşullarının oluşturulması, var olan eşitsizliklerin ölçülmesi ve kapsayıcı eğitim konularına dair etkili çözümler üretilmesi gerekmektedir. Örneğin, göçmen/mülteci çocuklarının eğitime eşit erişiminin sağlanması durumunda ortaya çıkan sayısız faydalar bulunmaktadır. Buna göre; kadınların işgücüne katılımının artması, nitelikli işlerde çalışabilme şansı, çocuk ve aile konusunda bilinçlenme (sağlık, eğitim vb.), erken yaşta zorla evlendirilmenin önünde bir engel oluşturması şeklinde toplumsal açıdan büyük faydalar sağlamaktadır (Yılmaz ve Telsaç, 2021b). 2011 yılında yapılan Nüfus ve Konut Araştırması (NKA) verilerine göre daha yüksek eğitim alan kadınların daha az eğitim alan kadınlara kıyasla doğum oranları; *“2011 yılında, 15 ve daha yukarı yaşta ve en az bir evlilik yapmış okuryazar olmayan kadınların %74,9’u 4 ve daha fazla çocuk doğurmuş iken lise veya dengi okul mezunu kadınların %4,8’i 4 ve daha fazla çocuk doğurmuştur. Yükseköğretim mezunlarının %22,9’u hiç doğum yapmazken %1,9’u 4 ve daha fazla çocuk doğurmuştur”* şeklinde gerçekleşmiştir. Aynı araştırmanın bir başka çarpıcı sonucu ise; *“işgücünde olmayan kadınların %52,8’i 3 ve daha fazla çocuk doğururken bu oran işgücündeki kadınlarda sadece %35,6’sı”* şeklinde gerçekleşmektedir. Kadınların eğitim düzeyinin yükseldikçe işgücüne katılım payının arttığı düşünüldüğünde iş-egitim ilişkisi hemen ortaya çıkmaktadır. Benzer bir sorun kadınların siyasi temsil oranlarında da görülmektedir (TUİK,2013).

3.TEMEL SORUNLAR

Eğitim çok yönlü olmakla beraber hayati sonuçlar doğuran bir yapıya sahiptir (Telsaç, 2021). Göçmen ailelerin pek çok konuda karşılaştıkları sorunlara ilişkin temel aktörlerinden birisini eğitim oluşturmaktadır. Göçmen ailelerin okul çağındaki çocuklarına ilişkin ortaya çıkan başlıca eğitim sorunlarını değerlendirmek gerekirse bunları: Dil problemleri, Uyum sorunları, Uygun öğrenme ortamı eksikliği, Rehberlik ve danışmanlık eğitimi eksikliği, Aile desteğinin azlığı, Ekonomik sorunlar, Akranları tarafından dışlanmaları, Kaynak/materyal sıkıntısı, Uzman olmayan kişilerin derslere girmesi, Kültürel sıkıntılar, Motivasyon eksikliği ve Okul öncesi eğitim şeklinde belirtmek mümkündür. (Aydeniz ve Sarıkaya, 2021: 395-397; Bozan ve Kaştan, 2018: 246; Bourgonje, 2010: 42-44,58-60,63-64; Börü ve Boyacı, 2016:127-128; Cerna, 2019:17,28-33; Dryden-Peterson, 2017:50-51; Matthews, 2008:35-38; Kovinthan, 2016:144-147; Obiakor, 2007:150-151; Öngören vd., 2017: 151-154; Sural ve Arı, 2017: 1001-1005; Telsaç ve Telsaç, 2022:435-437).

3.1.Konuşma Dili Sorunları

Göçmen çocukların okul yaşantısına geçmelerinin önünde engel oluşturan temel eksikliklerden birisi buldukları hedef ülkenin yerel dilini konuşamıyor olmalarıdır. Buldukları ülkenin dilini tam olarak öğreninceye kadar büyük sorunlar yaşamaktadırlar. Ortak bilinen bir dilin olmaması veya yetersiz olması iletişim açısından belirleyici etkiye sahip deyim ve atasözlerinin yanlış anlaşılmasına ve sınıf ortamında iletişimin sağlıklı bir şekilde kurulması sağlayan jest ve mimiklerin fark edilememesine neden olmaktadır. Buna ilişkin ortaya çıkan sorunları: iletişim yetersizliğinden kaynaklı motivasyon yetersizliği, kültürel algılama noktasında yetersiz kalınması, ihtiyaç duyulan rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin dil kaynaklı alınmaması, ifade yetersizliğinin yarattığı öz güven kaybı ve maruz kalınabilen dışlanma ve akran zorbalıkları, eğitim açısından olmazda olmaz kriterlerden olan hazırbulunmuşluk düzeyinin temel ilkesi olan dil becerisinin henüz kazanılmamış olması, ders materyal ve kaynaklarının bilmedikleri bir dilde hazırlanmış olması, eğitim açısından mihenk taşı olan öğretmenle yeterli iletişim kurulamaması şeklinde ifade edilebilir (Chuang vd., 2011:155).

3.2.Uyum Sorunları

Yabancı öğrencilerin; dil, kültür, çevre değişikliği ve sosyo-ekonomik sebeplerden dolayı sınıf içerisinde yalnız kalmaları, dersi yeterince anlamadıkları için ünite ve konu olarak geride kalmaları, derse gereken oranda iştirak edememeleri, sınıftaki diğer öğrencilerle sağlıklı iletişim kuramamaları, teneffüsleri yeterli oranda değerlendirememeleri, artan dışlanmışlık ve umutsuzluk hali ve yeterli aile desteğinin sağlanmıyor olması gibi sorunlar uyum açısından büyük zorluklar doğurmaktadır (Nusche, 2009). Bu oluşan olumsuz tabloya ek olarak, süreç içerisinde gelişebilen; arkadaşları tarafından alay edilmek hususu ayrıca bir yıpranmışlık yaratmaktadır. Bu çocukların psikolojik olarak olumsuz etkilenmesi, arkadaşları tarafından kabul edilmeyerek dışlanmaya maruz kalması ve bazen çevresindeki öğrencilerle kavga küfürleşmeye varan yabancılaşma sonucunda ortaya ciddi uyum sorunları çıkabilmektedir (Qin ve Han, 2011: 83).

3.3.Uygun Öğrenme Ortamı Eksikliği

Temel sorunlardan biri öğretmen ve öğrenci uyumsuzluğudur. Öğrencilerin dil ve kültürel farklılıklardan kaynaklı hazırbulunmuşluklarının yetersiz olması öğretmenlerin de çaresiz kalmasına sebep olmaktadır. Yabancı çocukların cümle kurarken son derece kısıtlı sayılabilecek kelimelerle kendilerini ifade etmeye çalışması da ayrıca bir eksiklik oluşturmaktadır (Nusche, 2009). Bu çocuklar gerek anlama gerek kendilerini ifade etme noktasında yetersiz kalmaktadır. Bunun yansısı öğrencilerin okul ortamının dışında da desteklenmesi gerekirken, göçmen ailelerin çoğunlukla küçük ve sağlıklı çalışma ortamının mümkün olmadığı evlerde ikamet ettikleri düşünüldüğünde durum daha da kötü bir vaziyet almaktadır. Ev ortamında yetersiz çalışma alanları ve kalabalık ev nüfusu zorluklar oluşturmaktadır (Karakuş, 2006: 50-52).

3.4.Rehberlik ve Danışmanlık Eğitimi Eksikliği

Göçmen öğrencilere ilişkin okul içinde ve dışında sağlanması gereken rehberlik faaliyetlerinin yeterli düzeyde bulunmamasına ilişkin sorunlara işaret etmektedir. Çok az sayıda gelişmiş ülkenin dışında neredeyse dünya ölçeğindeki göçmen çocukların tamamının maruz kaldığı sorunlardan bir tanesidir. Okullarda yabancı dil bilen rehber öğretmenlerin yeterli seviyede olamaması ve göçmen ailelerinin çocuklarına gerekli rehberlik hizmetini verememelerinden kaynaklı bir sorundur. Okulda gerçekleştirilen sosyal etkinliklere ilişkin göçmen öğrencilerin katılımının artırılması da ayrıca bu rehberlik konusunun bir gereğidir (Telsaç ve Telsaç, 2022b:436).

3.5.Aile Desteğinin Azlığı

Eğitim sadece okulla kısıtlı bir kavram değildir. Eğitimin başarılı olabilmesi için en az okul ve öğretmenler kadar ailelerin de çocuklarının geleceği için çaba sarf etmesi gerekmektedir (Parke ve Buriel, 1998: 95-96; Yamamoto ve Holloway, 2010:190). Genellikle göçmen ailelerin öncelikli sorunları arasında maalesef eğitim yer almamaktadır. Özellikle maddi ve siyasi sorunlar eğitimin ikinci plana atılmasına sebep olmaktadır. Bazı aileler çocuklarının okula gitmesine dahi sıcak bakmamaktadır. Erkek çocukların aileye ek bir gelir getirmesi istenmektedir. Yasal olmamasına karşın eğitim çağındaki çocuklar ev ekonomisine katkıda bulunması amacıyla

çalıştırılabilmektedir. Bazı göçmen ailelerde kız çocuklarının okutulmasına karşı ön yargılar olabilmektedir. Kız çocuklarının okula gönderilmesinden evde kalarak daha küçük yaşta kardeşlerine bakıcılık yapması ve ev işlerinde annesine yardım etmesi tercih edilebilmektedir.

Bazı ailelerde göçün yarattığı stres nedeniyle anne ve babanın sıklıkla kavga etmesi öğrencilerin olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır (Parke, vd., 2005). Göçmen ailelerin dil ve yetersiz eğitimlerinden kaynaklı, öğrencilerin ev ödevlerinde gerekli desteği sağlayamaması da ayrıca sorun teşkil etmektedir (Damon ve Lerner, 2008: 11). Bazı durumlarda göçmen ailelerin tüm fertleri birlikte göç edememekte ve özellikle zorunlu göç söz konusu olduğunda anne veya baba gibi önemli aile fertlerinden birinin menşe ülkede kaldığı durumlar oluşabilmektedir. Bu durum öğrenciler açısından büyük sorun yaratabilmektedir.

3.6.Ekonomik Sorunlar

Öğrenciler aile ortamındaki ekonomik sorunlara karşı oldukça duyarlı olabilmektedirler (Bornstein ve Bradley, 2014). Ailelerin eğitimi ikinci plana atması durumunda öğrenciler eğitime ayırmaları gereken zamanı para kazanmaya veya yollarını aramaya harcayabilmektedirler. Bu durum sınıf içerisinde de beslenme saatinde veya giyilen ayakkabı/kıyafet noktasında da kendini gösterebilmektedir. Çoğunlukla göçmen öğrencilerin okul harçlıkları ya çok az olmakta ya da hiç olmamaktadır. Ortaya çıkan ekonomik sınıf farklılıkları öğrencileri olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ailelerin sık sık taşınmak zorunda kalması ve kirada oturulması ayrıca sorun oluşturmaktadır. Zira öğrenciler bu sebepten sık sık okul değiştirmekte ve uyum sorunları yaşamaktadır. Bunun yansısı babanın işi sebebiyle akşamları eve çok gelmesi öğrencileri olumsuz etkilemektedir. Ekonomik zorluklar göçmen aileleri kümülatif bir şekilde birlikte yaşamaya zorlamaktadır. Bir dönem gecekondü kültürünün de oluşmasında büyük payı olan dayanışma ve yardımlaşma faaliyetleri bu ailelerin birbirine yakın yerlerde ve içi içe olmalarını sağlamak açısından güçlü sebepler oluşturmaktadır. Bir taraftan kendilerini daha güvende ve mutlu hissetmelerini sağlayan bu birlikte yaşam şekli bir taraftan da onları toplumdaki soyutlamakta ve büyük uyum sorunlarına sebep olmaktadır. Zira göç ettikleri menşe ülkenin kültürünü gittikleri coğrafyaya taşıma eğiliminde bulunarak, kendilerine ait bir dünya için eski geleneklerini sürdürme çabası sergilemektedirler (Telsaç ve Telsaç, 2022b:436). Bu gelenekler arasında ataerkil bir bakış açısı da olabilmektedir (Yılmaz ve Telsaç, 2021c). Kız çocuklarının okula gönderilmesinin önündeki belirgin engellerden birisi de ataerkil bakış açısı olmaktadır.

3.7.Akranları Tarafından Dışlanmaları

Göçmen öğrencilerin farklı bir giyime veya görünüme sahip olması bazı ön yargılara kapı aralayabilmektedir (Nar, 2008: 48; Goldsmith, 2004:123-124). Göçmen öğrenciler kendilerini ifade etme güçlüğü yaşadıklarından dolayı kendi kültüründen birini bulmaya çalışırlar. Şayet sınıflarında veya okullarında kendi gibi bir akran bulurlarsa sürekli onunla iletişim kurma ve zaman geçirme eğiliminde olurlar. Özellikle kendi aralarında yerel dilleriyle iletişim kurmaları diğer öğrenciler tarafından bazı durumlarda hoş karşılanmayabilmektedir. Benzer durumlar neticesinde akranları tarafından dışlanan veya asgari iletişime girilen durumlar oluşabilmektedir. Ev ortamında ödevlerin takibi ve birlikte ders çalışılması gibi önemli hususlarında akran uyumu ile mümkün olabileceğini belirtmek gerekmektedir.

3.8.Kaynak/Materyal Sıkıntısı

Ekonomik zorlukların yansısı kendi dillerinde olmayan kaynak ve materyallerle çalışan yabancı öğrenciler büyük zorluk yaşamaktadır. Bu durum sanıldığı kadar aksine daha büyük bir sorun oluşturmaktadır. İnsanlar konuştukları dil üzerinden düşünür ve fikir yürütürler. Elbette gerçek bir uyum açısından ortak dil olması şarttır. Fakat rehberlik aşamasındayken bu soruna daha fazla dikkat edilmelidir.

Okullarda göçmen çocukların eğitimi için dağıtılan kaynakların nasıl etkin bir şekilde kullanılabilmesi konusunda daha fazla rehberlik veya mesleki eğitim sağlanması önemlidir. Zira en azından bu tür tecrübe eksiklikleri giderilerek çözüme katkı sağlanabilir (Karsten, 2006).

3.9.Uzman Olmayan Kişilerin Derslere Girmesi

Göçmen öğrencilerin eğitimi normal öğrencilere kıyasla daha zor olabilmektedir. Özellikle henüz resmi okul dilini öğrenememiş çocukların eğitimi açısından konusunda uzman eğitimcilerle ihtiyaç doğmaktadır.Bu durum iki yönlü bir soruna işaret etmektedir. Buna göre; temelde eğitim alan öğretmenlerin müfredatına ilişkin göç eden çocuklara nasıl yaklaşılması gerektiği ve asgari rehberlik konusunda hizmet içi eğitim ve on line seminer olanakları değerlendirilmelidir ve ek olarak çocukların öğrenmesinin önünde engel teşkil edebilecek unsurların ortadan kaldırılması gerekmektedir. Eğitim sistemi henüz oturmamış ülkeler açısından neredeyse çözümü imkânsız bir soruna işaret etmektedir. Zira eğitmenin motivasyonunu sağlayan birçok parametre bulunmaktadır.

3.10.Kültürel Sıkıntılar

Göçmen öğrencilerin, farklı bir dilin konuşulduğu, farklı gelenek ve alışkanlıkların olduğu bir ortama uyum sağlamaları son derece güç olmaktadır (Alexander, vd., 1994:284). Bu öğrenciler eski akraba, arkadaş ve öğretmenlerini özledikleri için olumsuz etkilenmektedir. Özellikle okul içerisinde kendi içine kapanmaları ve yeterli iletişim kuramamaları sorunun büyümesine neden olmaktadır. Okul ortamında yalnızlaşan bu öğrenciler diğer göçmen öğrencilerle beraber kendi aralarında sıkı bir ittifak oluşturarak toplumsal uyumu geciktirmekte veya büsbütün zorlaştırmaktadır (Telsaç ve Telsaç, 2022b:437). Okul veya mahalle/sokak ortamında kurulan ittifaklar büyük bir toplumsal sorun yaratmaktadır. Zira başlangıçta masum şekilde sadece dayanışma amaçlı kurulan bu tür birlikler zamanla öğrencileri okuldan tamamen uzaklaştırmakta ve marjinal eğilimler doğurmaktadır.Bu marjinal eğilimler, zamanla suç unsurlarına dönüşebilmektedir. Bu bakımdan çok dikkat edilmesi gereken bir başlıktır.

3.11.Motivasyon Eksikliği

Özellikle aileden ve okuldan almaları gereken desteği alamayan yabancı öğrenciler, büyük bir özgüven kaybı ve motivasyon eksikliği yaşayabilmektedir. Farklı bir kültür ve çevrenin aidiyet duygusu üzerinde yıpratıcı etkileri olmaktadır. Bu çocuklar kendilerini ait hissetmediklerini düşündüklerinde büyük bir motivasyon kaybına uğrarlar.

Bazı ülkelerde sıklıkla görülen yetenek gruplama şeklindeki uygulamalar özellikle erken yaşta gerçekleştiğinde, çocukları tam eğitim potansiyellerini kanıtlamak için ihtiyaç duydukları dilsel, sosyal ve kültürel becerileri geliştirme şansı bulamadan önce onları düşük seviyeli öğretim ortamlarına mecbur bırakabilir. Bu durum eğitimin ilerleyen safhaları açısından son derece motivasyon kırıcı olabilir (Entorf ve Lauk, 2006).

Bunun yansısı bazı okul ortamlarında sığınmacı/mülteci çocukların varlıklarına ilişkin her ne kadar dile getirilmese dahi bazı çekinceler ve isteksizlikler bulunabilmektedir. Bu durum genelde çocuklarının eğitimine karşı sorumluluk almak istemeyen veliler ve dil öğrenmekte isteksiz davranan çocuklardan kaynaklanabilmektedir. Aksinin de görüldüğü durumlar söz konusudur. Örneğin; Goodburn'un Çin Cumhuriyeti özelinde yaptığı bir değerlendirmeye göre; öğretmenler ve okul müdürlerinin göç ile gelen öğrencilere sıcak bakmadıkları görülmektedir. Buna göre öğretmenler; genellikle bu tür çocukları kabul etmenin şehirlerdeki eğitimin genel "kalitesini" düşüreceğinden endişe duyduklarını ve okul müdürleri de göçmen ebeveynlerin "eğitime dikkat etmediğini" ve dolayısıyla göçmen çocukların uygun alışkanlıklar geliştirmediklerini ifade etmektedir (2009:501).

3.12.Okul Öncesi Eğitim Sorunu

Genellikle göç eden ebeveynler çocuklarını okul öncesi eğitime kaydettirme konusunda yerli ebeveynlere kıyasla daha isteksiz davranmaktadır (Leseman, 2002). Bu temel sorun ailenin hem ekonomik hem de sosyal/kültürel yapısıyla ilişkili olabilmektedir. Maalesef bu konuda da özellikle kız çocuklarının nispeten daha az okul öncesi eğitime kayıt edildiklerini görmekteyiz. Sosyal eşitsizlikleri ve uyum sorunlarını azaltabilmek adına okul öncesi eğitim kurumları sanıldığı kadar aksine büyük bir rol üstlenirler. Henüz küçük yaşta akrabaları ile iletişim kurmaya başlayan çocuklar ebeveynlerine kıyasla çok daha yüksek uyum sağlayabilmektedir.

Göç eden aile çocuklarının eğitimine yapılan yatırımların, eğitimin en erken seviyelerine odaklanıldığında daha yüksek getiri oranına sahip olduğuna dair güçlü kanıtlar bulunmaktadır. (Heckman, 2006). Çocukların henüz

küçük yaşta öen kabullerden uzak ve taze bir bakış açısıyla çok daha yüksek adaptasyon sağladıkları görülmektedir. Buna göre en iyi öğrenmenin daha erken yaşlarda atılan temeller üzerine inşa edildiği konusu genel kabul görmektedir. Bir Türk atasözü olan “ağaç yaş iken eğilir” ve “demir tavında dövülür” söylemleri adeta bu noktaya işaret etmektedir.

Göç etkileri ve bıraktığı izler bakımından son derece zor bir süreçtir. Bazen bu süreç ebeveynlerden daha fazla çocukları yıpratmaktadır. Henüz küçük yaşta çocukların bilişsel, dilsel ve sosyal becerilerinde erken yaşta boşluklar ortaya çıkarsa bu durumun sonradan düzeltilmesi çok güç olacaktır (Cunha vd., 2005).

4.SONUÇ

Yeni bir coğrafyayla tanışmanın en büyük sıkıntısı iletişim dilinin farklı olmasıdır. İletişim insanoğlu için temel ihtiyaçların karşılanabilmesi ve yaşamın devamının sağlanması bakımından elzemdir. Göçmen çocukların karşılaştıkları sorunlar açısından başat rolü iletişim dili oluşturmaktadır. Okul yaşantısına geçmelerinin önünde engel oluşturan temel eksiklik buldukları hedef ülkenin yerel dilini konuşamıyor olmalarıdır. Elbette bu soruna eşlik eden pek çok sorun daha bulunmakla beraber eğitime ilişkin ilk bariyerin dil kaynaklı olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. Dilden dolayı oluşan iletişim yetersizliğinden kaynaklı ortaya çıkan ana sorunlar; motivasyon yetersizliği, kültürel algılama problemleri, ihtiyaç duyulan rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin istenilen başarıya ulaşamaması, ifade yetersizliğinin yarattığı öz güven kaybı, maruz kalınan dışlanma ve akran zorbalıkları, ders materyal ve kaynaklarının bilmedikleri bir dilde hazırlanmış olması, eğitim açısından mihenk taşı olan öğretmenle yeterli iletişim kurulamaması ve en önemlisi eğitim açısından olmaz kriterlerden olan hazırbulunmuşluk düzeyinin temel ilkesi olan dil becerisinin henüz kazanılmamış olması şeklindedir.

İnsanların tanımadığı bir toplumda yaşayabilmeleri ve adapte olabilmeleri için bir rehber ihtiyacı duyması adeta ağaçların suya ihtiyacı duyması kadar gerekli ve önemli bir yer tutmaktadır. Göçmenlerin toplumsal adaptasyonu açısından rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin daha etkin hale getirilmesi önem arz etmektedir. Göç kaynaklı eğitim sorunlarının çözümü çok yönlü bir bakış açısı ve işbirliği gerektirmektedir. Alanında uzman araştırmacılarla iş birliği yapılmalı ve soruna ilişkin bilimsel veriler oluşturularak karşılaştırılmalıdır. Etik ve emik bir perspektiften sorunun tahlili yapılmalıdır. Unutulmamalıdır ki doğru örnekleme büyük önem taşımaktadır. Zira farklı çocukların farklı sorunları ve ihtiyaçları bulunabileceği unutulmamalıdır. Sosyal uyum ve entegrasyonun başarılı bir şekilde sağlanması için gerekli etkinlik ve çalışmalar aksatılmadan yapılmalıdır. Göçmen çocukların eğitim yaşantılarına ailelerde dâhil edilmeli ve bu doğrultuda; seminer ve toplantılar vasıtasıyla aile içi eğitim ve ebeveynlik konularında bilinçlendirilerek, çocukların ihtiyaç duyduğu rehberlik hizmetini verebilecek seviyeye gelmeleri sağlanmalıdır.

Göçmen ailelerinde özellikle yoksulluk kaynaklı endişeler farklı çözüm arayışlarına sebep olabilmektedir. Bu doğrultuda ailelerin ekonomik endişelerden kaynaklı yasal olmayan şekilde çocuklarını çalışmaya zorlaması, bu yönde baskı oluşturması veya dilendirmesi büyük bir sorun oluşturmaktadır. Henüz okul çağında olmasına karşın sokaklarda gezen veya merdiven altı yerlerde çalıştırılan veya çalışmaya zorlanan çocukların suçla tanışması kaçınılmaz bir durumdur. Hatta takip eden süreçlerde bu çocukların mafya benzeri oluşumlarda boy göstermesi veya yasa dışı oluşumlara bulaşması büyük bir toplumsal sorundur. Bu tür yasal olmayan çalıştırma yöntemleri ve çocuk işçilerin zorla çalıştırılması gibi durumlarla ciddi şekilde mücadele etmek gerekmektedir.

Göçmen ailelerin yaşadıkları ekonomik zorluklar onları kümülatif şekilde birlikte yaşamaya sevk etmektedir. Bu noktada; dayanışma ve yardımlaşma faaliyetleri bu ailelerin birbirine yakın yerlerde ve içi içe olmalarını sağlamak açısından güçlü sebepler oluşturmaktadır. Bir taraftan kendilerini daha güvende ve mutlu hissetmelerini sağlayan bu birlikte yaşam şekli bir taraftan da onları toplumdan soyutlamakta ve gerekli entegrasyon sürecinin uzamasına sebebiyet vermektedir. Belirli bir mahalle veya ilçeye yoğunlaşan göçmen aileler göç ettikleri menşé ülkenin kültürünü gittikleri coğrafyaya taşıma eğiliminde bulunarak, kendilerine ait yeni bir dünya yaratmak için eski geleneklerini korumaya çalışmaktadırlar. Maalesef bu durum öğrenciler tarafından da benimsenerek okulda sadece kendi aralarında iletişim kurmalarına sebep olmaktadır.

Gelişmiş toplumların ortak noktası eğitime verdikleri değer ve önem açısından net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Yıllık bütçeler hazırlanırken eğitim hizmetleri çoğunlukla aslan payını almaktadır. Eğitim gelişmiş birçok ülkenin kalkınmasının altında yatan temel lokomotif durumundandır. Bu kadar önemli bir konuma sahip olan eğitimi bir çarka benzetirsek tüm dişlilerinin birlikte ve uyum içerisinde çalışması gerektiğini hemen fark ederiz. Eğer çarkın eksik veya aksayan parçası olursa; bütün sistemin bu durumdan olumsuz etkileneceği gerçeğiyle yüzleşmek zorunda kalabiliriz. Unutulmamalıdır ki her ne sebeple olursa olsun göçmen çocukların eğitim hayatına kazandırılması gelecek açısından son derece önemli bir yatırım olacaktır.

KAYNAKÇA

- Alexander, K. L., Entwisle, D. R., Bedinger, S. D. (1994). "When expectations work: Race and socioeconomic differences in school performance". *Social psychology quarterly*, 283-299.
- Atmaca, Y. (2020). "Esenyurt ve Göç Yönetimi Politikaları Üzerine Bir İnceleme", (Ed. V. Yılmaz ve Y. Atmaca), *Türkiye’de Göçün Kentler Üzerindeki Etkileri ve Yönetimi*, Ekin Yayınevi.
- Aydeniz, S., Sarıkaya, B. (2021). "Göçmen Çocukların Eğitiminde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri". *Milli Eğitim Dergisi*, 50(1), 385-404.
- Black, R., Adger W. N., Arnell, N. W., Dercon, S., Geddes A., Thomas, D. (2011). "The effect of environmental change on human migration. *Global Environmental Change*", (Ed. Richard Black, Nigel Arnell, Stefan Dercon) 21(1), 3-11. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2011.10.001>
- Bornstein, M. H., Bradley, R. H. (2014). "Socioeconomic status, parenting, and child development". Routledge.
- Börü, N., Boyacı, A. (2016). "Göçmen Öğrencilerin Eğitim-Öğretim Ortamlarında Karşılaştıkları Sorunlar: Eskişehir İli Örneği". *Electronic Turkish Studies*, 11(14).
- Bourgonje, P. (2010). *Education For Refugee And Asylum Seeking Children in OECD Countries*. *Education International*, 50, 1-12.
- Bozan, İ., Kaştan, Y. (2018). "Göç Yaşamış Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Görüşleri: Bir Durum Çalışması". *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5 (10), 225-248. DOI: 10.20860/ijoses.447898
- Castles, S. (2003). "Towards a Sociology of Forced Migration and Social Transformation", Published in *Sociology*, 77(1), 13-34.
- Cerna, L. (2019). "Refugee education: Integration Models and Practices in OECD Countries". *OECD Education Working Paper No. 203*
- Chuang, S. S., Rasmi, S., Friesen, C. (2011). "Service Providers' Perspectives On The Pathways Of Adjustment For Newcomer Children And Youth In Canada". *Immigrant Children: Change, Adaptation, And Cultural Transformation*, 149-170.
- Cunha, F., Heckman, J., Lochner L., Masterov, D. (2005), "Interpreting the Evidence on Life Cycle Skill Formation", Working Paper 11331, National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA:
- Damon, W., Lerner, R. M. (2008). "The scientific study of child and adolescent development: Important issues in the field today". *Child and adolescent development: An advanced course*, pp. 696-735.
- Dryden-Peterson, S. (2017). "Refugee Education: Education For an Unknowable Future". *Curriculum Inquiry*, 47(1), 14-24.
- EASO (2021). "Sığınma Raporu", Avrupa Birliğinde Sığınma Durumuna İlişkin Yıllık Rapor https://euaa.europa.eu/sites/default/files/EASO-Asylum-Report-2021-Executive-Summary_TR.pdf
- Entorf, H., Lauk, M. (2006), "Peer Effects, Social Multipliers and Migration at School: An International Comparison", *HWI Research Paper*, Hamburg Institute of International Economics, Hamburg.
- Goldsmith, P. A. (2004). "Schools' racial mix, students' optimism, and the Black-White and Latino-White achievement gaps". *Sociology of education*, 77(2), 121-147.
- Goodburn, C. (2009). "Learning from migrant education: A case study of the schooling of rural migrant children in Beijing". *International Journal of Educational Development*, 29(5), 495-504. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2009.04.005>

- Heckman, J. (2006), "Skill Formation and the Economics of Investing in Disadvantaged Children", *Science*, Vol. 312, pp. 1900-1902.
- Karakuş, E. (2006). Göç Olgusu ve Eğitime Olumsuz Etkileri (Sultanbeyli örneği)". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Karsten, S. (2006). "Policies for Disadvantaged Children under Scrutiny: the Dutch Policy Compared With Policies in France, England, Flanders and the USA", *Comparative Education*, Vol. 42, No. 2, pp. 261–282.
- Kovinthan, T. (2016). "Learning and Teaching With Loss: Meeting the Needs Of Refugee Children Through Narrative Inquiry". *Diaspora, Indigenous, and Minority Education*, 10(3), 141-155.
- Leseman, P.M. (2002). "Early Childhood Education and Care for Children from Low-income or Minority Backgrounds", A Paper for Discussion at the OECD Oslo Workshop, June 6-7 2002, OECD, Paris.
- Matthews, J. (2008). "Schooling and Settlement: Refugee Education in Australia". *International Studies in Sociology of Education*, 18(1), 31-45.
- Nar, B. (2008). Göçün Eğitime ve Eğitim Yönetimine Etkileri (Dilovası Örneği)". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Nusche, D. (2009). "What Works in Migrant Education?: A Review of Evidence and Policy Options", OECD Education Working Papers, No. 22, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/227131784531>
- Obiakor, F. E. (2007). "Multicultural Special Education: Effective Intervention For Today's Schools". *Intervention in School and Clinic*, 42(3), 148-155.
- Öngören, S., Özkan, A., Yüksel, B., Sever, D. (2017). "Göçmen Çocukların Yaşadıkları Uyum Problemlerinin Öğretmen Görüşleri Açısından İncelenmesi". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(59), 147-159.
- Parke, R. D., Buriel, R. (1998). "Socialization in the family: Ethnic and ecological perspectives". (Eds. William Damon Richard M. Lerner), *Child and Adolescent Development an Advanced Course*, pp. 95-128.
- Parke, R. D., Dennis, J., Flyr, M. L., Morris, K. L., Leidy, M. S., Schofield, T. J. (2005). "Fathers: Cultural and Ecological Perspectives". In T. Luster & L. Okagaki (Eds.), *Parenting: An ecological perspective* (pp. 103–144). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Qin, D. B., Han, E. J. (2011). "The Achievement/Adjustment Paradox. Immigrant Children Immigrant Children: Change", *Adaptation, And Cultural Transformation*, pp. 75-97.
- Raleigh, C. (2011). "The search for safety: The effects of conflict, poverty and ecological influences on 93 migration in the developing World". *Global Environmental Change*, (Ed.Richard Black, Nigel Arnell, Stefan Dercon), 21(1), 82-93. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2011.08.008>
- Strateji, T. C., Başkanlığı, B. (2019). "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Değerlendirme Raporu". Ankara: TC Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğü Bilgi ve Belge Yönetimi Dairesi Başkanlığı.
- Sural, Ü. Ç., Arı, T. G. (2017). "The Evaluation Of in-Service Training Of The Instructors Teaching Turkish For Immigrant Children". *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5(4), 996-1009.
- Telsaç, C. (2021). "Head Of State According To Farabi". *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 333-342.
- Telsaç, C., Telsaç, Ö. Y. (2022a). "Causes of Migration and Its Effects", 2. Uluslararası Güvenlik, Ekonomik, Sosyal, Siyasal ve Kültürel Boyutlarıyla "Küresel Göç Olgusu" Sempozyumu 23-24 Mart 2022, Ankara. pp.427-433.
- Telsaç, Ö. Y., Telsaç, C. (2022b). "Main Educational Problems Regarding The Children Of Migrant Families", 2. Uluslararası Güvenlik, Ekonomik, Sosyal, Siyasal ve Kültürel Boyutlarıyla "Küresel Göç Olgusu" Sempozyumu 23-24 Mart 2022, Ankara. pp. 434-439.
- TUİK (2013). Türkiye İstatistik Kurumu. "İstatistiklerle Kadın", 2013, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Kadin-2013-16056>
- Yamamoto, Y., Holloway, S. D. (2010). "Parental expectations and children's academic performance in sociocultural context". *Educational Psychology Review*, 22(3), 189-214.

- Yılmaz, V., Telsaç, C. (2021a). “Göç Olgusu Ve Türkiye’deki Suriyeli Göçmenlerin Kentlerdeki Sayısal Durumu”, (Ed. E. Arslan), Bölgesel Gelişmeler Işığında Uluslararası Göç ve Türkiye, Nobel Yayınevi.
- Yılmaz, V., Telsaç, C. (2021b).” Yerel Yönetimler ve Katılım”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (40), 235-254.
- Yılmaz, V., Telsaç, C. (2021c). “Authority And Bureaucracy From Weber's Perspective”. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (34), 42-52.
- Yılmaz, V., Telsaç, C. (2022). “Kriz Yönetimi Bağlamında Türkiye’de Göç Ve Uygulanan Politikalar Üzerine Bir Değerlendirme”, (Ed. V. Eren), Kamu Sektöründe Kriz Yönetimi Kavram, Kuram ve Uygulamalar. Nobel Yayınevi.